

УДК 37.018.32 : 37.013.42

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.83.10>

Гуцуляк Л. І.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМЕЙ В УМОВАХ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ

У статті розглянуто поняття «реінтеграція» як процес повернення людини в суспільство у ролі активного і незалежного члена соціального життя. Зазначено, що реінтеграційну роботу потрібно розпочинати якомога раніше. Така робота повинна бути добре спланована, враховувати індивідуальні особливості дитини, мати міжвідомче партнерство та мультидисциплінарний підхід до ведення конкретного випадку. Наголошено, що метою реінтеграційної роботи в школі-інтернаті є забезпечення умов для отримання або поновлення соціального досвіду дитини, тобто забезпечення умов для всебічного розвитку учнів, підготовки їх до самостійного життя.

Установлено, що в науковій літературі дотепер відсутній єдиний погляд щодо сутності поняття «соціально-педагогічні умови». Поняття «соціально-педагогічні умови реінтеграції дітей із неблагополучних сімей в умовах школи-інтернату» автор розглядає як цілісний комплекс взаємопов'язаних дій об'єднаних спільною метою – сформувати у вихованців шкіл-інтернатів компетентності, необхідні для повноцінного функціонування особистості в соціальному житті.

Також автором визначено та обґрунтовано соціально-педагогічні умови реінтеграції дітей із неблагополучних сімей в умовах школи-інтернату, а саме: формування культури спілкування та навичок ефективної взаємодії у групі; формування сімейних цінностей; формування власної життєвої траєкторії. Реалізувати зазначені соціально-педагогічні умови автор пропонує через упровадження в освітній процес школи-інтернату практико орієнтованих тренінгів «Культура спілкування та поведінки», тематичних лекцій «Сім'я», «Цінності людського життя», низки пізнавальних бесід, як-от «Що я знаю про мою майбутню професію?», «Шлях до успіху», «Оціни свої бажання і можливості в досягненні кар'єри». Наголошено, що впровадження вказаних соціально-педагогічних умов дозволить підвищити рівень інтегрованості дітей із неблагополучних сімей в умовах школи-інтернату.

Ключові слова: реінтеграція, неблагополучна сім'я, школа-інтернат, вихованці, умови, соціально-педагогічні умови, культура спілкування, сімейні цінності, самовизначення.

Відповідно до нових економічних і соціально-культурних умов, у яких перебуває наша держава, питання щодо гарантій реалізації прав і можливостей усіх дітей є надзвичайно актуальним, особливо це стосується дітей із неблагополучних сімей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Це питання є актуальним відповідно до таких переконань:

- сімейне середовище є найкращим для розвитку дитини;
- зростання дитини в сімейному середовищі – запорука успішного створення власної сім'ї;
- успішна соціалізація вихованця інтернатного закладу залежить від його реінтеграції в сімейне оточення.

У науковій літературі існує велика кількість різноманітних розвідок, присвячених аналізу проблеми утримання й виховання дітей в умовах школи-інтернату (О. Безпалько, О. Кікінеджи, Г. Лактіонова, В. Оржеховська, С. Пальчевський, А. Полянчик та ін.). Зокрема, питаннями соціальної роботи з вихованцями шкіл-інтернатів займалися Г. Бевз, Л. Волинець, А. Капська, Н. Комарова, І. Пеша, О. Яременко та ін., розвитку інтернатних закладів в українському суспільстві – А. Бондар, Ж. Петрочко, В. Слюсаренко, О. Яковенко та ін.

Мета статті – на основі теоретичного аналізу літературних джерел визначити та обґрунтувати соціально-педагогічні умови реінтеграції дітей із неблагополучних сімей в умовах школи-інтернату.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники соціальної сфери багато разів доводили у своїх дослідженнях, що умови утримання та виховання дитини в інтернатному закладі не дають можливості особистості гармонійно розвиватися. Як правило, через економічні, соціальні, психологічні проблеми випускник школи-інтернату не здатний повноцінно забезпечувати свою життєдіяльність поза стінами закладу. Вихованцям інтернатних закладів дуже важко визначити власну громадянську позицію, самореалізуватися та самоствердитися, що позначається на їхніх міжособистісних стосунках з однолітками, дорослими, особами протилежної статі [12].

Специфічні умови утримання та проживання дітей із неблагополучних сімей у закладах інтернатного типу спричиняють у них:

- відсутність довіри та поваги одне до одного та до інших людей;
- негативні життєві орієнтири;
- несприйняття соціумом;
- постійну потребу в опіці з боку дорослих, емоційну нестабільність;
- неадекватну соціальну поведінку, агресивність;
- відсутність стимулу до активної пізнавальної діяльності;
- неприйняття соціального оточення поза стінами інтернатного закладу і, як наслідок, неуспішну соціалізацію [14].

Усе вищезазначене актуалізує питання успішної реінтеграції дітей із неблагополучних сімей у родину, адже сімейне оточення є кращим для дитини, ніж життя в найкращому інтернатному закладі. Любов і ласка, яку можуть дати батьки чи родичі, є незамінним чинником, що позитивно впливає на розвиток дитини.

Держава, неурядові організації та інші особи, що відповідають за дотримання прав дітей, повинні визнати принципову важливість єдності сім'ї для благополуччя і розвитку дитини. Це означає, що дуже важливо розглядати возз'єднання дитини з рідною сім'єю як першочергове завдання. Цей принцип важливий із кількох причин:

- розлучення з сім'єю може сильно нашкодити дитині;
- відсутність прихильності до постійного вихователя згубно позначається на розвитку дитини;
- розлучені зі своїми сім'ями діти часто піддаються підвищеному ризику жорстокого ставлення й експлуатації;
- діти, розлучені з рідними сім'ями та громадами, можуть втратити важливе почуття родової і культурної ідентичності.

Сім'ї мають завжди перебувати в центрі всіх процесів реінтеграції і брати участь у прийнятті рішень на кожному етапі реалізації програми реінтеграції, їхні сильні сторони повинні використовуватися, а недоліки – усуватися. Щоб забезпечити успіх реінтеграції вкрай важливо інвестувати в сім'ї, як і в дітей. Діти також повинні бути ключовими фігурами в процесі реінтеграції, їх мають слухати і діяти з урахуванням їхніх кращих інтересів. Вони мають бути повністю залучені в процес реінтеграції на кожному її етапі [4].

Низка науковців, серед яких О. Безпалько, І. Зверева, вважають, що реінтеграція – це процес повернення людини в суспільство в ролі активного і незалежного члена соціального життя, що передбачає компенсацію втрат соціальних зв'язків, досягнення відповідного рівня емоційного стану тощо [1; 11].

Учена Т. Алексєнко вважає, що повноцінна життєдіяльність індивіда в соціумі можлива лише за умови успішної реінтеграції [11].

Питання реінтеграції дітей розглядається в таких міжнародних нормативно-правових актах, як Конвенція ООН про права дитини (1989 р.), Настанови щодо альтернативного догляду за дітьми, схвалені ООН в 2009 р. (2010 р.), Міжвідомчі керівні принципи щодо дітей без супроводу і дітей, які розлучені зі своїми сім'ями (Міжнародний комітет Червоного Хреста, Міжнародний довідковий центр, 2004 р.), Правила ООН, що стосуються захисту неповнолітніх позбавлених волі (1990 р.), Протокол ООН про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї (2000 р.), Мінімальні стандарти з гуманітарної діяльності. (2012 р.) [7].

У кожному з цих документів підкреслюється таке:

- кожна дитина проходить унікальний шлях;
- принципи, пов'язані з підтримкою інтеграції дитини в сім'ю, як-от єдність сім'ї, повинні завжди відповідати інтересам дитини;
- реінтеграція – це не одноразовий захід, а процес, що вимагає підтримки і значних фінансових вкладень, а також кадрового забезпечення протягом тривалого часу;
- підтримка процесу реінтеграції вимагає зміцнення сім'ї для усунення основних причин розлучення дитини із сім'єю;
- підтримка процесу реінтеграції може виявитися вкрай складним завданням, для вирішення якого будуть потрібні фахівці з певними професійними навичками;
- необхідність у координації та співпраці з колегами, які працюють у сфері освіти, охорони здоров'я, життєзабезпечення тощо [7].

У статті 39 Конвенції про права дитини підкреслено, що держава має вживати необхідних заходів щодо сприяння фізичному та психологічному відновленню та соціальній інтеграції дитини, яка є жертвою будь-яких видів нехтування, експлуатації чи зловживань, катувань чи будь-яких жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження, покарання чи збройних конфліктів. Реінтеграція таких дітей має здійснюватися в умовах, що забезпечують здоров'я, самоповагу і гідність дитини [6].

Варто зазначити, що в нормативно-правових актах України термін “реінтеграція” трапляється тільки в Законі України “Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей” і тлумачиться як “...процес повернення бездомних осіб і безпритульних дітей до життя в суспільстві як повноправних його членів” [9].

На думку зарубіжних дослідників, реінтеграція – це процес, під час якого дитина, розлучена зі своєю сім'єю, передається назад у сім'ю для набуття нею почуття належності до певної сім'ї [8].

Сім'я – це основний соціальний інститут, де здійснюється соціалізація дитини. З усіх різноманітних дефектів соціалізації особистості найбільш небезпечними є сімейні [2].

Сьогодні в суспільстві поширюється феномен неблагополучної сім'ї. Під неблагополучною родиною розуміється багатомірне утворення, яке містить соціальний статус сім'ї, тип їх зайнятості, вид трудової діяльності, ставлення батьків до дитини та переживання щодо цього ставлення, поведінкові стереотипи тощо [5].

Невиконання сім'єю частини своїх функцій не завжди є ознакою неблагополуччя. У психологічній, соціологічній, педагогічній літературі є досить багато визначень, понять, назв неблагополучної сім'ї, як-от

проблемна, сім'я "групи ризику", сім'я соціального ризику, асоціальна тощо. У законодавчих актах і постановках є тільки одне визначення неблагополучної сім'ї: це сім'я, яка виявилася у важкій життєвій ситуації і потребує державної допомоги і підтримки [5].

Учена Т. Ушакова вважає, що неблагополучна сім'я – це сім'я, яка характеризується низьким соціальним статусом у різних сферах життєдіяльності, тому вона не справляється зі своїми функціями, при цьому її адаптивні можливості значно знижені. Під неблагополучною сім'єю розуміють сім'ю, в якій дитина почувається неблагополучно, де відсутнє благо для дитини. Головною характеристикою неблагополучної сім'ї є відсутність любові до дитини, турботи, задоволення потреб дитини, захисту прав і законних інтересів. Це може бути сім'я, в якій є обоє батьків або хтось один, як економічно заможна родина, так і економічно необгрунтована [13].

Школа-інтернат – це заклад не тільки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, це ще й заклад, у якому навчаються діти, що проживають у неблагополучних сім'ях (неповні сім'ї, малозабезпечені сім'ї, сім'ї кризового стану тощо).

На нашу думку, реінтеграція в сімейне середовище в школі-інтернаті базується на налагодженні емоційному та чуттєвих відносин дитини із сім'єю, реінтеграція в соціальне середовище базується на навчанні та налаштуванні дитини на правильний розвиток у житті (щоб дитина не пішла хибним шляхом та не керувалась тим негативним прикладом, який вона бачила в сім'ї).

Отже, школа-інтернат у питанні реінтеграції дітей має дотримуватися таких напрямів діяльності:

- виховання у дітей поведінки "здорового способу життя", тобто негативного ставлення до вживання алкоголю, наркотиків;
- попередження агресивної поведінки щодо оточення;
- направлення дитячої енергії в суспільно корисну діяльність;
- навчання дитини працювати самому і поважати працю інших.

Реінтеграційну роботу потрібно розпочинати якомога раніше. Така робота має бути добре спланована, урахувати індивідуальні особливості дитини, мати міжвідомче партнерство та мультидисциплінарний підхід до ведення конкретного випадку.

Метою реінтеграційної роботи в школі-інтернаті є забезпечення умов для отримання або поновлення соціального досвіду (спілкування, самообслуговування, самостійності та ін.) дитини, тобто забезпечення умов для всебічного розвитку учнів, підготовки їх до самостійного життя.

Як філософська категорія, умова – це: щось зовнішнє для явища, без чого його існування не є можливим; зв'язки предмета з навколишніми явищами, без яких він виникнути та існувати не може; явище, яке формує причину або створює можливість її дії [3].

В освіті умова представлена:

- педагогічними процесами (навчання, виховання), особистістю педагога, обраним ним змістом, методами і формами педагогічної взаємодії;
- оточенням людини, середовищем, у якому вона живе і розвивається;
- підсумком цілеспрямованого відбору, конструювання і застосування елементів, змісту, методів (приймів), а також організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей [3].

Поняття "соціально-педагогічні умови" розглядають як:

- обставини, від яких залежить та за яких відбувається цілісний продуктивний освітній процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей;
- сукупність зовнішніх і внутрішніх обставин (об'єктивних заходів) освітнього процесу, від реалізації яких залежить досягнення поставлених дидактичних цілей;
- взаємопов'язана сукупність внутрішніх параметрів і зовнішніх характеристик, що забезпечують високу результативність освітнього процесу і відповідають психолого-педагогічним критеріям оптимальності;
- сумарна характеристика фізичного і психологічного середовища, в якому здійснюється навчання;
- сукупність заходів освітнього процесу, що забезпечують досягнення вихованцями необхідного рівня сформованості професійних компетенцій і сприяють підвищенню ефективності цього процесу;
- система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [3].

Слід зауважити, що в науковій літературі дотепер відсутній єдиний погляд на сутність поняття "соціально-педагогічні умови". Так само немає єдиного погляду щодо розподілу соціально-педагогічних умов на зовнішні і внутрішні.

Соціально-педагогічні умови реінтеграції дітей із неблагополучних сімей в умовах школи-інтернату ми розглядаємо як цілісний комплекс взаємопов'язаних дій, об'єднаних спільною метою – сформувати у вихованців шкіл-інтернатів компетентності, необхідні для повноцінного функціонування особистості в соціальному житті.

Здійснений нами теоретичний аналіз літературних джерел, а також узагальнення практичного досвіду дозволили дійти висновку, що успішна реінтеграції дітей із неблагополучних сімей в умовах школи-інтернату залежить від дотримання таких *соціально-педагогічних умов: формування культури спілкування та навичок ефективної взаємодії у групі; формування сімейних цінностей; формування власної життєвої траєкторії.*

Обґрунтуємо доцільність вибору окреслених соціально-педагогічних умов та охарактеризуємо кожну з них.

Обґрунтування першої соціально-педагогічної умови – *формування культури спілкування та навичок ефективної взаємодії у групі* – ґрунтується на твердженнях науковців А. Толкачової, О. Полішук, Л. Волинець А. Поляничко щодо адекватного розуміння вихованцями різних ситуацій спілкування; виховання ціннісного ставлення до правил спілкування; орієнтації на діалогічну взаємодію з іншими людьми на засадах взаєморозуміння та емпатії; формування у вихованців шкіл-інтернатів умінь дотримуватися вербальних і невербальних правил спілкування в різних ситуаціях міжособистісної взаємодії; умінь установлювати і розвивати конструктивні комунікативні контакти з іншими людьми.

Культура спілкування – це частина культури поведінки, що виражається в мові, взаємному обміні репліками та розмові. Засвоєння норм спілкування – це результат виховання в найширшому значенні слова. Безумовно, вихованця школи-інтернату необхідно навчити спілкуванню, дати йому знання різних значень, у яких виражені різні сенси взаємовідносин, навчити адекватним реакціям на вчинки та дії оточення, допомогти йому засвоїти прийняту в цьому соціальному середовищі модель поведінки [8].

Соціальний досвід дитини – це результат спеціально організованого засвоєння суспільного досвіду, а саме цілеспрямованого виховання і навчання, тому на них і необхідно зосередити головні зусилля дорослих [10].

Особливості набуття індивідуального соціального досвіду визначаються підготовленістю дитини до самостійного соціального життя, а також специфікою обставин і тим соціальним простором, який опанував індивід протягом свого життєвого циклу.

Варто зауважити, що способи засвоєння особистістю соціального досвіду різняться залежно від характеру інформаційної системи, що регулює ту соціальну діяльність, яку особистість опановує. Специфічними цілеспрямованими процесами передання й набуття соціального досвіду є навчання й виховання [10].

Обґрунтування другої соціально-педагогічної умови – *формування сімейних цінностей* – базується на положеннях робіт А. Грітчиної, Ж. Петровича, О. Ляшук, Л. Карпушевської про виховання у дітей шкіл-інтернатів культури сімейних відносин, розвиток ціннісних орієнтацій пов'язаних зі створенням сім'ї, формування соціальної ролі члена сім'ї та майбутнього сім'янина.

У системі цінностей значну роль відіграють цінності сім'ї. Сімейні цінності – це культивована в суспільстві сукупність уявлень про сім'ю, що впливає на вибір сімейних цілей, способів організації життєдіяльності і взаємодії.

Формування цінностей і ціннісних орієнтацій сім'ї є одним із ключових завдань суспільства. Цінності і ціннісні орієнтації сім'ї – це фундамент, на якому будується сімейне життя і виховання дітей [8].

Цінності закладаються у дитини з раннього дитинства. Хоч їх система формується під впливом ідеології і культури суспільства загалом, однак безпосередній досвід, який дитина отримує в сім'ї, має велике значення.

Сім'я є взаємодією цінностей двох рівнів:

- 1) соціальних цінностей як ядра соціального інституту;
- 2) індивідуальних цінностей як змінного складника.

Цілі, норми, соціальні ролі, правила поведінки – усе це засоби втілення цінностей у життя.

Обґрунтування третьої соціально-педагогічної умови – *формування власної життєвої траєкторії* – базується на положеннях праць Л. Канішевської, О. Голуб, О. Ігнатової, Ж. Петровича щодо допомоги учням шкіл-інтернатів у визначенні власної життєвої траєкторії з урахуванням професійних інтересів та природних здібностей.

Значною проблемою для випускників шкіл-інтернатів є проблема самовизначення (життєвого, професійного, соціального, особистісного), вибору подальшого життєвого та професійного шляху.

Самовизначення – це активний процес розуміння себе, свого призначення в житті та місця в суспільстві. Для самовизначення людина має виявити свідомість, активність та відповідальність за своє життя. Унаслідок самовизначення формується життєвий шлях людини.

Його структурними елементами є різні види самовизначення: життєве, особистісне, професійне, соціальне, сімейне, релігійне та ін.

Учена І. Потьомкіна зазначає, що визначення життєвого шляху – це не тільки особиста, а й суспільна проблема, у вирішенні якої мають бути зацікавлені не тільки самі випускники, а і їхні батьки, не тільки школа, заклад освіти, а і суспільство. Вибір життєвого шляху розглядається не тільки в особистісному, а і в громадському плані, тобто як органічно поєднаний із рішенням дуже важливого питання про людські ресурси, перспективи кадрового забезпечення різних галузей економіки, культури і науки [15].

Реалізувати розглянуті нами соціально-педагогічні умови пропонуємо впровадженням в освітній процес школи-інтернату практико орієнтованих тренінгів “Культура спілкування та поведінки”, тематичних лекцій “Сім'я”, “Цінності людського життя”, низки пізнавальних бесід, як-от “Що я знаю про мою майбутню професію?”, “Шлях до успіху”, “Оціни свої бажання і можливості в досягненні кар'єри”.

Висновки. Таким чином, нами визначено та обґрунтовано соціально-педагогічні умови реінтеграції дітей із неблагополучних сімей в умовах школи-інтернату. Такими умовами ми вважаємо формування культури

спілкування та навичок ефективної взаємодії у групі; формування сімейних цінностей; формування власної життєвої траєкторії. Визначення та обґрунтування зазначених соціально-педагогічних умов дозволило дійти висновку щодо їх щільного взаємозв'язку одна з одною, зумовленого цілісністю досліджуваного феномена і взаємозумовленістю його структурних компонентів.

Використана література:

1. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи : монографія. Київ : Науковий світ, 2006. 363 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади : навчально-методичне видання. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
3. Боделан М. В. Формування функціональної компетентності майбутніх соціальних працівників з вуличної соціальної роботи в процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Умань, 2018. 23 с.
4. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: навч.-метод. комплекс / за заг. ред. : І. Д. Звереві, Ж. В. Петрочко. Київ : Фенікс, 2007. 528 с.
5. Калмикова Л. В. Вплив різних типів неблагополучних сімей на поведінку і розвиток підлітків. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна"*. 2010. № 2. С. 94–98.
6. Конвенція про права дитини : схвалена резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 06.11.2021).
7. Методичні рекомендації щодо удосконалення утримання та виховання дітей у дитячих інтернатних закладах на принципах, що базуються на Конвенції ООН про права дитини / Л. С. Волинець та ін. Український ін-т соціальних досліджень. Київ : Студцентр, 1996. 192 с.
8. Петрочко Ж. В. Реінтеграція дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як пріоритет соціально-педагогічного забезпечення їхніх прав. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія "Педагогічні науки"*. Черкаси : Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. 2008. Вип. 121. С. 96–102.
9. Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей : Закон України від 2 червня 2005 року № 2623-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2623-15> (дата звернення: 17.10.2021).
10. Сафронова Л. Б. Визначення поняття "соціальний досвід": теоретичний аспект. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. № 18 (2). С. 213–221.
11. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 336 с.
12. Сучасні проблеми виховання учнів шкіл-інтернатів : теорія і практика : колективна монографія / кер. авт. кол. О. В. Голуб. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2013. 361 с.
13. Ушакова Т.А. Социально-педагогическая адаптация детей из неблагополучных семей : монография. Хабаровск : Дальневосточный институт повышения квалификации, 2010. 158 с.
14. Шкуркіна В.М. Особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами в умовах інтернатного закладу. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 4. С. 60–62.
15. Шляхи підвищення соціалізуючої і виховної ролі інтернатного закладу. URL: http://stud.com.ua/56654/pedagogika/shlyahi_pidvischennya_sotsializiruyushey_vihovnu_rol_internatnogo_zakladu (дата звернення: 06.11.2020).

References:

1. Bezpalko O. V. (2006). Orhanizatsiia sotsialno-pedahohichnoi roboty z ditmy ta moloddu u terytorialnii hromadi : teoretyko-metodychni osnovy : monohrafiia [Organization of social and pedagogical work with children and youth in the territorial community: theoretical and methodological bases]. Kyiv : Naukovyi svit. 363 s. [in Ukrainian].
2. Bekh I. D. (2003). Vykhovannia osobystosti: osobystisno orientovanyi pidkhdid : teoretyko-tekhnolohichni zasady : navch.-metod. Vydannia [Personality education: personality-oriented approach: theoretical and technological principles]. Kyiv : Lybid. 280 s. [in Ukrainian].
3. Bodelan M. V. (2018). Formuvannia funktsionalnoi kompetentnosti maibutnykh sotsialnykh pratsivnykyv z vulychnoi sotsialnoi roboty v protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of functional competence of future social workers on street social work in the process of professional training]. 13.00.05 – social pedagogy. Avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovooho stupenya kandydata pedahohichnykh nauk. Uman. 23 s. [in Ukrainian].
4. Intehrovani sotsialni sluzhby: teoriia, praktyka, innovatsii: navch.-metod. kompleks (2007) [Integrated social services: theory, practice, innovation] / za zah. red. : I. D. Zvierievoi, Zh. V. Petrochko. Kyiv : Feniks. 528 s. [in Ukrainian].
5. Kalmykova L. V. (2010). Vplyv riznykh typiv neblahopoluchnykh simei na povedinku i rozvytok pidlitkiv [The influence of different types of disadvantaged families on the behavior and development of adolescents]. *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu "Ukraina"*. № 2. S. 94–98. [in Ukrainian].
6. Konventsiia pro prava dytyny : skhvalena rezoliutsiieiu 50/155 Heneralnoi Asamblei OON (1995) [Convention on the Rights of the Child: approved by UN General Assembly resolution 50/155]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (data zvernennia: 06.11.2021). [in Ukrainian].
7. Metodychni rekomendatsii shchodo udoskonalennia utrymannia ta vykhovannia ditei u dytiachykh internatnykh zakladakh na pryntsyapkakh, shcho bazuiutsia na Konventsii OON pro prava dytyny (1996) [Guidelines for improving the maintenance and upbringing of children in children's boarding schools on the principles based on the UN Convention on the Rights of the Child] / L. S. Volynets ta in. Ukrainskyi in-t sotsialnykh doslidzhen. Kyiv : Studtsentr, 1996. 192 s. [in Ukrainian].
8. Petrochko Zh. V. (2008). Reintehratsiia ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannia, yak priorytet sotsialno-pedahohichnoho zabezpechennia yikhnykh prav [Reintegration of orphans and children deprived of parental care as a priority of social and pedagogical support of their rights]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho*. Cherkasy : Cherkaskyi natsionalnyi universytet imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriia "Pedahohichni nauky". Vyp. 121. S. 96–102. [in Ukrainian].

9. Pro osnovy sotsialnoho zakhystu bezdomnykh osib i bezprytulnykh ditei : Zakon Ukrainy (2005) [On the basics of social protection of homeless people and homeless children: the Law of Ukraine]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2623-15> (data zvernennia: 17.10.2021). [in Ukrainian].
10. Safronova L. B. (2014). Vyznachennia poniattia "sotsialnyi dosvid": teoretychnyi aspekt [Definition of "social experience": theoretical aspect]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*. Kirovohrad : Imeks-LTD. № 18 (2). S. 213–221. [in Ukrainian].
11. Sotsialna pedahohika: mala entsyklopediia (2008) [Social pedagogy: a small encyclopedia] / za zah. red. prof. I. D. Zvierievoi. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury. 336 s. [in Ukrainian].
12. Suchasni problemy vykhovannia uchniv shkil-internativ : teoriia i praktyka : kolektyvna monohrafia (2013) [Modern problems of education of boarding school students: theory and practice] / ker. avt. kol. O. V. Holub. Donetsk : LANDON-KhKhI. 361 s. [in Ukrainian].
13. Ushakova T.A. (2010). Sotsialno-pedahohycheskaia adaptatsiia detei yz neblahopoluchnykh semei : monohrafia [Socio-pedagogical adaptation of children from disadvantaged families]. Khabarovsk : Dalnevostochnyi ynstytut povysheniya kvalyfykatsyy. 158 s. [in Russian].
14. Shkurkina V.M. (2004). Osoblyvosti sotsialno-pedahohichnoi roboty z ditmy-syrotamy v umovakh internatnoho zakladu [Features of socio-pedagogical work with orphans in a boarding school]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*. № 4. S. 60–62. [in Ukrainian].
15. Shliakhy pidvyshchennia sotsializuiuchoi i vykhovnoi roli internatnoho zakladu [Ways to increase the socializing and educational role of the boarding school]. URL: http://stud.com.ua/56654/pedagogika/shlyahi_pidvischennya_sotsializiruyushey_vihovnu_rol_internatnoho_zakladu (data zvernennia: 06.11.2020). [in Ukrainian].

Hutsuliak L. I. Socio-pedagogical conditions of reintegration of children from disadvantaged families in the conditions of the boarding school

In the article is considered the concept of «reintegration» as a process of returning a person to society as an active and independent member of social life. It is noted, that reintegration work should begin as early as possible. Such work should be well planned, taking into account the individual characteristics of the child, have an interagency partnership and a multidisciplinary approach to the case. It is emphasized, that the purpose of reintegration work in the boarding school is to provide conditions for obtaining or renewing the child's social experience, ie, providing conditions for the comprehensive development of students, preparing them for independent living.

It is established, that in the scientific literature there is still no single view on the essence of the concept of "socio-pedagogical conditions". The concept of "socio-pedagogical conditions for reintegration of children from disadvantaged families in a boarding school" the author considers as a holistic set of interrelated actions united by a common goal – to form in boarding school students the competencies necessary for the full functioning of the individual in social life.

Also, the author identifies and substantiates the socio-pedagogical conditions for the reintegration of children from disadvantaged families in a boarding school, namely: the formation of a culture of communication and skills of effective interaction in the group; formation of family values; formation of own life trajectory. The author proposes to implement these socio-pedagogical conditions by introducing into the educational process of the boarding school practical-oriented trainings "Culture of communication and behaviour", thematic lectures "Family", "Values of human life", a number of cognitive conversations "What do I know about my future profession?", "Path to success", "Assess your desires and opportunities in achieving a career". It is emphasized that the introduction of these socio-pedagogical conditions will increase the level of integration of children from disadvantaged families in a boarding school.

Key words: *reintegration, disadvantaged family, boarding school, pupils, conditions, social and pedagogical conditions, culture of communication, family values, self-determination.*